

ДЗВІН

...Важкий був день у путивльського воєводи, який вже рік перебував на цій посаді.

Майже зранку митний і кабацький відкупник привів у приказну хату затриманих ним двох «гулящих людей», які в митницю не з'явилися, мито з краму і з воза не сплатили, а хотіли потай слободою провезти 13 пудів солі до селяця Порохонь Новгород-Сіверського повіту і там обміняти її на чотири дїжки солоної риби.

— Сіль забрати на користь держави, «гулящих» зареєструвати, одного відшмагати гарапником, іншого — батогом, віддати їх на поруки...

— Трьох черкас затримано з вином і горілкою, — доповідав далі відкупник.

— Вино й горілку відібрати до царського кабака. Ці гендлярі у мене вже в печінках сидять. Вони їздять із Рильська до литовських міст через Коризький перевіз польовими шляхами на Сулу і Піщаний брід і, таким чином, обминають наші сторожі та митницю.

Згодом до приказної хати зайшов козацький отаман і почав скаржитись, що в Путивлі кінних та піших людей недостатньо, пишцалі переважно старі й погані, а у декого їх зовсім немає, бо багато путивльських і чернігівських дітей боярських безпомічні й бідні.

— А як нападуть кримські або ногайські татари, — додав отаман, — і Путивль опиниться в осадному стані, то укріпити острог і зберегти посад буде нікому, як нікого буде і в похід послати!

Якщо від воїнських людей вчиниться яка поруха, — відповів воєвода, — то нам би до государя в опалу не потрапити!..

Від усіх турбот голова у воєводи йшла обертом. А тут ще як на лихо старший його син напросився поїхати зі служивими людьми на одну з найвіддаленіших сторож — «Бунякін Перевіз». Ще з учорашнього вечора виїхали, але й досі не повернулися.

Тільки опівночі, нарешті, улігся воєвода спочивати. Надворі шелестів вітер. Ляскали віконниці. Брехали собаки. А по кутках шурхотіли миші, заважаючи воєводі, поринути в сон. Де ж забарився син? Можливо, захопилися полюванням, — в цьому році багато розвелосся зайців, — і залишилися ночувати у лісі або засиділися у когось з місцевих вотчинників? Думи-здогади чіплялися одна за одну. Сон тікав од нього.

Раптом закалатав дзвін. Воєвода стрепенувся. Що це?! Часті пердзвони повторювалися, руйнуючи нічний спокій Путивля. Вони лунали поряд, у Городку, зі Спаського собору. Щось жахливе і зловісне відчувалось в тих звуках.

Князь встав і запалив свічку.

— Щось трапилось? — спитала спросоння жінка.

— Зараз з'ясуємо.

Воєвода покликав старого холопа і спитав про дзвін.

— Дзвін сам дзвонив, — відповів чоловік і додав: — Може, вітер його розгойдав, а може, якась нечиста сила орудує. Чув, коли був ще маленьким, дзвін так само дзвонив перед чумою. Багато люду тоді померло. Одне можу сказати, не до добра се...

— Як це так «сам дзвонив», — міркував воєвода. — Що ж то за диво таке?

Цієї ночі князеві так і не вдалося поспати. Через деякий час з Вістової вежі прибіг вартовий з тривожною звісткою: біля Муравського яру сторожі бачили в степу багато вогнів і чули іржання великих табунів...

Так розпочалася велика «війна татар» у Путивльському повіті. Було побито багато путивльських і чернігівських дітей боярських. На Свиначому шляху вбито кур'єра, який скакав до царя з вістовою запискою від воєводи. Із села Ланьова захоплено в полон попа з попадею, донькою та сином. Разом з іншими бранцями їх потягли в неволю до татарських улусів як військовоу здобич для продажу. На Бунякіному Перевозі загинув син воєводи...

Калатав дзвін напередодні мору, коли від епідемії впродовж півтора місяця вимерла п'ята частина усіх мешканців Путивля.

Страхіття і жах наводив той передзвін як на малих, так і на дорослих. Містився дзвін на дзвіниці Спасо-Преображенського собору в Городку. Він попереджав мешканців міста у різні скрутні часи: про загрозу навали ворогів, про пожежі, епідемії чуми чи холери.

Існування цього дзвону письмово потвердив колишній протоієрей Спасо-Преображенського собору отець Василій Якович Романов, який помер 1897 року. Це була вельмишанована в Путивлі людина. У тому дзвоні, доводив він, було дуже багато срібла, тому мав він такий чистий і ніжний звук.

Повідомлення про путивльський дзвін — «самодзвін» було вміщено у збірник відомостей про давньоправославні храми. Цей збірник був укладений 1860 року Імператорською академією мистецтв.

Записали Олена та Олександр ЛЕПЬОШКІНИ.

